

2

Moses ben Makimian

חידושי הרמב"ן

לרבנו משה ב"ר נחמן ז"ל

למסכת שבת

יוצא לאור בפעם הראשונה בשלמותו ע"פ כתבייד
עם הערות ומראי מקומות

מאת

משה הרש"ל

י"ד הרב הרצוג" — איחוד מפעלים תורתיים ספרותיים (אמ"ת)
הוצאת מכון התלמוד הישראלי השלם
ירושלים עיה"ק תשל"ג

ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ק"ש. ספק אמר אמת ויצייב ספק לא אמר אמת חוזר ואומר אמת. מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויצייב דאורייתא. וש"מ דספק דדבריהם לא בעי מיהדר וברוכי, אלא טעמא דרבא דכיון דחקינו רבנן וגזרו על הדמאי, כמצוה של דבריהם דמיא ממש, דומיא ד"ט שני דהוא תקנתא דרבנן ולא היישינן לספיקא, ובעי ברכה כנר חנוכה⁶⁰. אלא משום דכיון דרוב ע"ה מעשרין הן עבוד רבנן הכירא דלא לימרו כדאורייתא דמו להו לרבנן⁶¹, ונפקא מינה לכמה מילי. ואפשר לומר דלרבא כל שברכה לעצמה מצוה, כגון ק"ש ותפלה וברכת המזון ומגלה והלל, וספק אמר ספק לא אמר, בשל תורה כברכת המזון וק"ש חוזר⁶², בשל סופרים כגון תפלה למאן דסבר הכי, א"נ הטוב והמטיב שבברכת המזון אינו חוזר ואומר, אבל שאר ברכת המצות דאורייתא כגון הפרשת מעשרות, כיון שהמצוה דאורייתא והוא צריך לחזור ולעשות המצוה מספק בשל תורה, בזה סבר רבא שאף הברכה של דבריהם צריך לעשות עמה, ולזה הטעם נטילת לולב יום

פליג אעיקר דינא אאביי וס"ל דדמאי ויו"ט שני הוי נמי הקיום רק מספק, והא דמברכים איו"ט הוא משום דלא ליתי לזלוולי אלא דהוסיף דבדמאי אפילו חששא ליכא דהומרא בעלמא הוא. וזו דעת הרמב"ם פ"ג מהנוכה ה"ה שכתב, אבל דבר שהוא מדבריהם ועיקר עשייתן לו מפני הספק כגון מעשר דמאי אין מברכין עליו". ומבואר דמה שמעשר דמאי לאו משום מצוה מיוחדת אלא עיקר עשייתן כדי לצאת הספק, וחכמים חששו לספק זה יותר ממקומות אחרים, וכיון שעיקר הקיום מספק אין מברכין, וכן גבי יו"ט שני כתב בפ"ו מהלי יו"ט הי"ד שבזמן שהיו ב"ד של א"י על פי הראיה היו בני הגלילות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק ע"ש. ומבואר שלא עשאוה מצוה דרבנן אלא שחששו להסתלק מן הספק, ומשום כך כתב בפ"ג מהנוכה ה"ה שמברכין על יו"ט שני שלא יזלוולו בו, והראב"ד השיג דזה הטעם לאבוי אבל רבא חלק עליו, אבל הרמב"ם ס"ל דגם רבא ס"ל הכי. [מיהו בחשובה סי' קכג והובא בכס"מ מילה פ"ג ה"ו ס"ל כעין סברת רבנו וחזר בו בהלי חנוכה וכמו שבי הגרי"א באריכות סי' תרפח, ועי' לח"מ בהלי חנוכה שתמה בזה על המ"ב]. ועי' ברשב"א שהביא פי' רש"י שרבא פליג אראב"י וסבר דספק מדבריהם בעי ברכה, והקשה הרשב"א מברכות דספק ק"ש אינו חוזר ומברך, וע"ש דמחלק בין ברכה שיש לה עיקר מה"ת, וממה שלא פי' הרשב"א דרבא ס"ל דדמאי הוי מצוה דדבריהם

ראשון ותקיעת שופר [וכיוצא בהן] בכל ספיקן חוזר ומברך, כשם שצריך לעשות המצוה מספק⁶⁰. וזה הלשון צ"ע ובדיקה בתלמוד. אבל רבינו כ' בפי' המילה⁶¹ בהסכמת הגאונים בספק מילה שאין מברכין עליה, ומשם נלמוד. **7** [כג, ע"ב] נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף. משמע לי דאף להדליק אמרי' מקדימין נר ביתו לנר חנוכה, שכל התדיר והמשובח מחברו קודם לחברו⁶¹. אבל ראיתי לבעל הלכות ז"ל⁶² שאמר והיכי דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת, ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק של שבת, דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה, משום דקבלה לשבת עליה, וכמה הוא דחוק זה הטעם, אם אמרו ביום הכפורים כן⁶³ אם אמר זמן, משום שמוסיפין מחול על הקודש ואוכלין ופוסקין מבע"י, ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבע"י, וכיון שאמר זמן הרי קבלו מדעתיה⁶⁴, אבל הדלקת נר שבת אם הדליקו מבע"י מה קיבול שבת יש בכך, הרי כדי שלא יהא טרוד בערב הוא עושה, א"כ הדליק נר של שבת לא ידליק נר אחרת, ואדרבה לא מפני

כרבנו מבואר שפי' ברש"י כרמב"ם, והיינו דמשמע ליה דרבא אינו חולק אאביי בעיקר גדר דין דמאי אלא חולק בענין ספק דדבריהם, וע"כ הוצרך לחלק בברכה שיש לה עיקר מה"ת, אבל הרמב"ם דס"ל כהרי"ף והגאונים דאפילו במצוה דאורייתא אין מברכין הוצרך לפרש דרבא אינו חולק אלא כמוסיף, ועי' ר"ן, וברוב"ש סי' רכא האריך מאוד לכאר דברי רבנו. 56 במ"מ הביא דברי רבנו בלשון זה: וגזרו על הדמאי כמצוה של דבריהם ממש [ו]הו להו לתקוני בברכה אלא משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן עבוד רבנן היכרא דלא לימרו כדאוי דמי להו כרבנן. 58 וס"ל כשיטת הרמב"ם ועוד דק"ש דאורייתא, אבל דעת תוס' בברכות כא, א ובסוכה טו, א דהוי דרבנן, ועי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' שכ וסי' שכט. 59 דכיון דספיקא דאורייתא לחומרא, א"כ חייב במצוה מספק לחזור ונמצא דחויבו בודאי, מיהו כיון שאין קיומו ודאי מסתפק רבנו בזה, ואין לו הכרע מהתלמוד אלא מהכרעת הגאונים. 60 הרי"ף לקמן פיי"ט בשם רב האי גאון, ר"ח כאן, רמב"ם הלי' מילה שם. 61 זבחים פט, א. 62 הלי' חנוכה (כה, ד). ועי' ארי"ח סי' רטג סעי' י, וסי' תרעט. וסברת בה"ג שסובר שהדלקת הנר מלאכה אחרונה מי שמדליק את הנר כבר הוא גומר בדעתו שלאחר מלאכה זו לא יעשה שום מלאכה אחרת ואין לך קבול שבת גדול מזה. 63 ערובין מ, ב. 64 בנדפס: מעה.

→

3

פד
שו
שנ
ועו
לה
לצ
אל
ולו
דכ
דא
קט
ש'

לי
אס
דמ
אב
דמ
גוי
תר
קד
שא
הד
ליו
מב
דא
קד
דה
ואו
לא
דמ
כר
הגו

65
הר
[עי
שכ
הג
ענ
סי
קנו
דבו
וכי
וש
מל
אס

שמן שריפה ב"ט משום שריפת קדשים מאי הוה קשיא ליה עליה דרבה אלא מעתה ב"ט לישתרי, הא לא שמיע ליה מיניה דרבה דלית ב' משום שריפת קדשים, דאיהו לא אמר טעמא אלא גבי שבת מפני שהוא מדליק מבערב, ואין זה שורף בשבת כלום, ובדאי אפשר למימר דאביי סבר שאלו היה בו משום שריפת קדשים אף מבערב יו"ט אסור, כיון שעיקר השריפה בשבת⁶⁶, ובירושל' נמי איכא דסבר הכי, ולא דמיא להדלקת נר דחולין, דהכא הבערה גופיה חשיבא ליה מלאכה, ולפיכך תאמר דאביי אליבא דרבה אקשי ולא משום דסבר ל' כותי, אלא מיהו כיון דחזינא ל' לרב חסדא דאית ל' משום שריפת קדשים ואפ"ה מבע"י שרי, והוא צריך לדחוקי נפשיה ולאוקמי למתני' ב"ט שחל להיות בע"ש, א"א לומר דפליג אביי בהא, דלפום סוגיין משמע דמלתא ברירא הוא גבייהו לכ"ע דמבע"י לית בה משום שריפת קדשים, אע"פ שהוא הולך ודולק ב"ט ובשבת, ובירושלמי פליגי אגמ' דילן, והתם נמי פליגי בהך סברא⁶⁷, ומסתברא לי דאפי' רב חסדא דאמר משום שריפת קדשים, גזירה דרבנן בעלמא היא דומיא דשאר, אבל מדאורייתא שרי לכ"ע, ודאמרי' לקמן מה"מ אין שורפין קדשים אמרי', אבל שמן שריפה דמתני' ודאי מדרבנן הוא שלא לחלוק בשריפת קדשים⁶⁸, דחזינן לכולהו קראי דמייתי לקמן דליכא לאוכוחי מינייהו אלא קדשים, שאין אדם נהנה מהן, וכ"ש לרב אשי דאמר שבתון עשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, דהא לאו דחייה הוא⁶⁹, [ועיקרא דהך שמעתא איתמר (ז) מבע"י.

שהוא שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת מדליק, וכי גמר הדלקה קונה שבתה. ועוד הרי אמרו בשילהי פרקין⁶⁵ שלישית להדליק את הנר הדליק המדליק ושווה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, אלמא בתר הדלקת הנר מותר לצלות דגים ולהדביק פת בתנור, דכולהו ודאי מדלקו וזמן דכלהי אינשי הוא להדלקה, ובתר הכי מאן דאדליק גופיה מדביק פת בתנור וצולה דג קטן, מדלא הוא תקיעה בתרייתא דהדלקה, ש"מ דכל כה"ג לאו קבלה הוא ושרי⁶⁶. א"ל אביי אלא מעתה ביום טוב לישתרי, איכא דקשיא ליה, ולימא ביום טוב אסור משום שאין שורפין קדשים ביום טוב, דמדליקין ביום טוב ביומיה ממש הוא דקתני, אבל רישא דקתני אין מדליקין גבי שבת, כיון דמע"ש הוא מדליק הוי שרי אי לאו משום גזירה דהטייה, ומפרקי רבנן ז"ל⁶⁷ דרבה ואביי תרייהו ס"ל שאין בתרומה משום שריפת קדשים ביום טוב, שלא אמרו אלא בקדשים שאסור ליהנות מהן בשעת שריפתן, דהויא לה הדלקה שלא לצורך, אבל תרומה כיון שמותר ליהנות ממנה בשעת שריפה ובדרך הנאתו הוא מבערה אף ב"ט מותר להדליק בה, והא דאמרי' לקמן⁶⁸ מאי טעמא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב, אליבא דרב חסדא איתמר דהא תניא כוותיה, ואע"ג דאיירי עלה אביי ואמר איהו בה טעמא אין שורפין אמר אבל לאו משום דאיהו סבר להווא ב טעמא דמתניתין, וליכא למימר דאביי לא סבר לה כרבה ג), דאי הוה סבר אביי שיש בשריפת הגהות הגרא"ז: (ב) לה דהוא. (ג) ולרבה פרי.

הוי גדר מלאכה וחילול יו"ט ואפילו הדליקה בהיתר מבעו"י, ולכאורה שזה תלוי בפלוגתא דאמוראי לקמן בטעם איסור שריפת קדשים ביו"ט, דהאי סברא איכא רק לבאן דיליף מוהנותר ממנו עד בוקר, ואמנם בירושלמי בסמוך דריש הכי, אבל למ"ד משום דאין עשה וכי ע"כ משום מלאכה הוא, ורמו רבנו בזה בסמוך, ועי' פנ"י, [ועי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' עא]. 70 בפרקין ה"א. 71 כלומר פליגי בהא אמוראי, ועי' בירושלמי דבעי להאי סברא שיהא אסור להדליק ביום שידלק בלילה כיון דהזמן מופקע משריפת קדשים, ועי' באריכות בסוגיין בזה ב"בית הלוי" ח"א סי' לג, ועי' גם ח"י חת"ס כאן בענין המכילתא. 72 וכי"ד ר"י לקמן בתוס' כד, ב ד"ה לפי, פסחים מו,

65 לה, כ. 66 וכ"כ ברשב"א וריטב"א וחה"ר, וכן הרא"ש סוף פירקין והטור סי' רסג בשם התוספות [עי' שבה"ל סי' נט בשם ר' שמשון], ועי' כ"י שהביא שכ"ד הרבה ראשונים, ועי' גאונים בשבה"ל שם ואוצר הגאונים ברכות סי' קס"ז ותשובות רש"י סי' רעט (עמ' 311), הגה"מ שבת פ"ה סי' י והל' חנוכה פ"ד סי' ב, או"ז ח"ב סי' יא, הה"ד סי' ד ובפרי"כ סי' קנב, ובר"ן לפנינו הביא כל לשון רבנו והאר"ך לסתור דבריו ולהעלות כבה"ג ע"ש. 67 כ"כ בעל המאור וכ"ה בתוס' ד"ה גזירה בתירוץ קמא, ועי' מהרש"א ושפ"א. 68 לקמן כד, ע"כ. 69 ולא משום איסור מלאכה של הגברא, אלא מצד ההפצא דקדשים שהתורה אסרה שלא יעשו הכליון ביו"ט, ועצם הביעור ביו"ט

5

חידושי הרשב"א

לרבינו שלמה ב"ר אברהם אדרת

מסכת שבת

יד"ל על-פי כת"י ודפוסים ראשונים,
בצירוף מבואות, ציוני מקורות,
מקבילות, הערות וכאורים

מ א ת

הרב יאיר ברונר

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

דברכות מדרבנן מכל מקום כיון דעיקרו משום ספק של תורה מברכין ⁸¹. וה"ה דמאי שהיינו מברכין עליו משום שודאו דאורייתא, אלא כיון שרובן מעשרין ורובא [ככולא] ⁸² בעלמא הוא לא בעי ברכה, אבל קריאת שמע דעיקרו מדבריהם ספקו אינו חוזר וקורא ⁸³. אבל הרב אלפסי ז"ל כ' בפ' ר' אליעזר דמילה ⁸⁴ גבי נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ואינו מברך עליו. וכן כתב משמיה דרבינו האי גאון ⁸⁵ ז"ל ואף על פי שעיקר מילה דאורייתא ⁸⁶, וי"ל לפי דבריהם דרבא לא פליג אדאביי ופירוקא אהרינא הוא דמפרק בדמאי, ולעולם ביי"ט שני טעמא כדי שלא יולולו בו כטעמיה דאביי, וכיון שכן ספק נטל לולב ספק לא נטל אפילו ביי"ט ראשון חוזר ונוטל ואינו מברך לפי שהברכה מדבריהם וכל ספק בדבריהם אינו מברך, וצ"ע.

7 ← [כג, ב] הא דאמר רבא נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. תמיה לי דהא ודאי נר ביתו לצורך סעודה קאמר, ואם כן למה ליה משום שלום ביתו, תיפוק ליה משום דאפשר לו לקיים את שתיהם דמקדש אריפתא ⁸⁷. ואולי נאמר דמצוה מן המובחר לקדש אחמרא, וכדאמרין ⁸⁸ קדשהו על היין בכניסתו, אלא דכי

81 כ"ה גמ ש"י הראב"ד (פ"ג מחנוכה ה"ה, פ"ג ממילה ה"ו ופ"ו מסוכה ה"ג), רבינו יונה (ברכות יב, ב בדפי הרי"ף, והביאו רבינו לקמן קלה, א ובתשובה ח"א, ט"ו שט) וההשלמה בסוגיין. 82 בכ"ז ובדפוס ליתא. 83 וסברא זו הוזכרה ברמב"ן ובר"ן וכע"ז איתא במאירי. 84 בהלכות לקמן (דף גד, א בדפי הרי"ף). 85 כ"ה בשו"ת שערי צדק ח"ג ש"ה ת' יג, ובאוצה"ג ח"א ס"ו שפה. 86 כ"ה שיטת ה"ח בסוגיין, הרמב"ם פ"ג ממילה ה"ו, ולשיטתו בפ"ג מציצת ה"ט, פ"ו מסוכה ה"ג, פ"ד משחיטה ה"ד ופ"ג מחנוכה ה"ה ועי"ש בלח"מ, וביאר שיטתו בתשובה (פאר הדור ס"ו נו והובאה בכ"מ בהל' מילה שם), ובפ"ב מק"ש ה"ג כתב דספק קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך לפניה ואחריה, ואע"פ שברכות דרבנן. עיין מש"כ בזה רבינו בתשובה (ח"א ס"ו שכ הובאה בכ"מ שם), והדרישה באו"ח ס"ו וז' והפ"ח שם כתבו לתרץ דרק היכא דגוף המצוה הוא ספק אין מברכים, אבל שגוף המצוה הוא ודאי כק"ש בספק מברך, ועיין פמ"ג שם. וכבר כוזן לזה המאירי בסוגיין, וע"ע בבאור הגר"א או"ח ס"ו וז' תרפה ס"ד, וכ"ה שיטת הרמב"ן בסוגיין, הרא"ש בחולין (פ' כיסוי הדרם ס"ו א) והריב"ש (ס"ו רכ"א).

נר ראשון קבלה ואי ונמצא שאסור להדלי דאי ליתא ואדרבה כ עדיף ותדיר, וכן דעת הא דאמר אביי לו לישתרי. איכא למידג דלמא טעמא משום ז וכרמפרש בגמרא עלו לא מפרש ליה הכין. להו דלא אסרה תורה לפי שהיא הבערה ש תרומה שנטמאת כיון לו לשורפו דהבערה ג אוקימנא לקמן טעו שורפין קדשים ביום ואמר אביי אמר קו ולא עולת חול בשבת אלמא אביי נמי אית טמאה ביום טוב, י"י אלא אין שורפין דאוקימנא לקמן טו שורפין קדשים ביום משום דקי"ל כותיה י"ל דאביי אית ליה ז שורפין קדשים ביום גדושה וקסבר דאפילו על פי שמדליקה בחול בשבת. ויש מי שסוב דשמעי' לרבה דאוקי ממילא ידע דרבה לית משום איסור שריפת ליה לדברין ביום טו

בחדושויו על הרי"ף דח שיטת הבה"ג. ושיטת ה (ל) בשם הרי"ף דהמדלי אבל שאר בני הבית לא שכן המנהג. 93 בו פרקין) כבה"ג וכ"כ הא (הל' שבת פ"ה ס"ו ר. וו ר' שמחה, מהר"ם והר סוברים כסמ"ג שרק בהדלקה), ועיין ב"י ס"ו וכ"י. ולפנינו: רבה. ועי במדבר כה, י.

חביבא ליה ריפתא אפשר לקדש אריפתא משום חביבותא, ומשום חבוב מצוה אמיד דחביב ליה טפי, הא היכא דלא חביבא ליה ריפתא טפי מצוה בחמרא, ואפילו הכי נר ביתו עדיף משום שלום ביתו ומקדש אריפתא. והיינו נמי דאצטרין למימר גבי נר חנוכה וקדוש היום נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא, הא לאו הכי קדוש היום עדיף משום דקדוש על היין מצוה מן המובחר, ומשום דאפשר לקדש אריפתא הוא דעדיף נר חנוכה, הא לאו הכי קדוש היום עדיף דהוי דאורייתא ⁸⁹, וכן כתב הר' בעל ההלכות ז"ל ⁹⁰ נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא דאפשר דמקדש אריפתא. עוד כתב הרב בעל ההלכות ז"ל והיכא דקא בעי אדלוקי נר שבת ונר חנוכה ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק של שבת, דאי מדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה, ודבריו תמוהין דהדלקה אינו עושה קבלה, דהא תניא בשלהי פרקין ⁹¹ שש תקיעות בערב שבת וכו' שלישית הדליק המדליק וכו' ושוהה כ"י לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, ואמרינן נמי התם אמר ר' יוסי בר' יהודה שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק כו', אלמא הדלקת הנר אינה קבלה ⁹², והדין נותן שאם אין אתה אומר כן מכי אדליק

87 כשיטת רשב"ם בפסחים קו, ב ד"ה חביבא, הרא"ש שם ס"ו יז, הרמב"ם פכ"ט מהל' שבת ה"ט, הריטב"א, הר"ן ושו"ע או"ח ס"ו רעב ס"ט דאפשר לקדש על פת. דלא כר"ת בתוס' בפסחים שם בד"ה מקדש, והחי' המיוחסים לר"ן והמאירי כתבו דאיירי שאין לו פת ויין לקדש ואע"פ נר ביתו עדיף, ואפשר דס"ל דקידוש על היין הוי מדרבנן ועיין לקמן הערה 89. 88 פסחים קו, א ושם: זכרהו על היין וכו'. 89 הט"ז באו"ח ס"ו תרעה סק"ב, רע"א בס"י רס"ג על המג"א סק"ד דייקו מדברי רבינו דקדוש על היין דאורייתא ועיין בבאור הלכה ס"ו רע"א ס"א, ובראש יוסף ושפ"א. דלא כתוס' בפסחים שם בד"ה זכרהו והרמב"ם פכ"ט מהל' שבת ה"ו דמדאורייתא סגי בקידוש בתפלה וקדוש על היין הוי דרבנן, עיין במג"א ס"ו רע"א סק"א, ולשיטתם כתבו הט"ז והפ"ח בס"י תרעה דגם אם אין לו פת ג"ח קודם וכ"ה במאירי ובחי' המיוחסים לר"ן (עיין לעיל הערה 87), וע"ע בשאג"א ס"ו ט ובמג"ה מצוה לא. 90 בה"ג בהל' חנוכה. 91 לקמן לה, ב. 92 כ"כ רבינו בתשובותיו ח"א ס"ו א' ע, וכן הוכיחו הרמב"ן, הריטב"א, הרא"ש (ס"ו כד), החי' המיוחסים לר"ן, המאירי וחי' ה"רן, אמנם

ותא משום
 חביב ליה
 טפי מצוה
 שום שלום
 דאצטריך
 נוכח עדיף
 דוש היום
 המוכח,
 דעדיף נר
 ידף דהוי
 זות ז"ל 90
 א דאפשר
 ל ההלכות
 שבת ונר
 גדליק של
 יתסר ליה
 כת עליה.
 בלה, דהא
 ערב שבת
 שוהה כדי
 ת בתגור,
 ר' יהודה
 ו תקיעות
 קבלה 92.
 וכי אדליק
 יה חביבא.
 שבת ה"ט.
 ס דאפשר
 סתים שם
 אירי כתבו
 אעפ"כ נר
 היין הוי
 זחים קו, א
 באו"ח סי'
 ג"א סק"ד
 ייתא ועיין
 טף ושפ"א.
 ג"ס ושפ"ט
 וש בתפלה
 ו סי' רעא
 תרעח דגם
 המיוחסים
 ג"א סי' ס
 זל' הנוכה.
 ובתיי ח"א
 זרא"ש (סי'
 זר"ן. אמנם

נר ראשון קבלה ואיתסר ליה להדליק נר שני,
 ונמצא שאסור להדליק שתי נרות בע"ש. אלא
 ודאי ליתא ואדרבה מדליק דשבת ברישא הואיל
 ועדיף ותדיר, וכן דעת הרמב"ן ז"ל 93.
 והא דאמר אב"י לרבא 94 אלא מעתה ב"ט
 לישתרי. איכא למידק מאי קא מקשה לי' מ"ט,
 דלמא טעמא משום דאין שורפין קדשים ב"ט,
 וכדמפרש בגמרא עלה לקמן 95. ורבא נמי אמאי
 לא מפרש ליה הכין. וי"ל דאב"י ורבא סבירא
 להו דלא אסרה תורה אלא שריפת קדשים בלבד
 לפי שהיא הבערה שלא לצורך היום, אבל שמן
 תרומה שנשמא כיון שיש לו בו היתר מותר
 לו לשורפו דהבערה לצורך היום היא. וא"ת והא
 אוקימנא לקמן טעמא דמתני' משום שאין
 שורפין קדשים ביום טוב, ואיבעיא להו מה"מ
 ואמר אב"י אמר קרא 96 עולת שבת בשבתו
 ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב,
 אלמא אב"י נמי אית ליה דאין שורפין תרומה
 טמאה ביום טוב. י"ל דאב"י לאו אמתני' קאי
 אלא אין שורפין קדשים ביום טוב י", והא
 דאוקימנא לקמן טעמא דמתני' לפי שאין
 שורפין קדשים ביום טוב, היינו אליבא דר"ח
 משום דקי"ל כותיה דהא תניא כותיה. א"נ
 י"ל דאב"י אית ליה דטעמא דמתני' משום דאין
 שורפין קדשים ביום טוב אלא שמדד במדה
 גדושה וקסבר דאפילו בשבת דעלמא אסור ואף
 על פי שמדליקה בחול לפי שהיא דולקת והולכת
 בשבת. ויש מי שסובר כן בירושלמי 98, ומכיון
 דשמעי' לרבה דאוקי למתני' בגזרה שמא יטה
 ממילא ידע דרבה לית ליה בשמן תרומה שנשמא
 משום איסור שריפת קדשים, ומשום הכי אקשי
 ליה לדברין ביום טוב לשתרי. א"נ י"ל דאב"י

כרב חסדא סבירא ליה דביום טוב שחל להיות
 בערב שבת עסקינן וטעמא דכולה מתני' משום
 דאין שורפין קדשים ביום טוב, אלא מדשמעיה
 לרבה דדחיק ומוקי לה בההיא גזרה דהוא דבר
 רחוק שיהא מטה כדי שימהר מעט בשריפה מה
 שהוא מותר ליהנות בו בשריפתו בשמן דעלמא,
 ודאי דרבה לית ליה בשמן שריפה טעמא משום
 שרפת קדשים. דאי אית ליה, טפי הוה ליה
 לאוקומה ב"ט שחל להיות בערב שבת וכדרב
 חסדא. ומשום הכי אקשינן ליה, והיינו נמי
 דסייעיה נמי לרב חסדא מדתניא כל אלו שאמרו
 אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב
 חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים
 ביום טוב, ומסתמא לכולא מלתא דרב חסדא
 קא מייתי מינה סיעתא ולומר דלית בה משום
 גזרת הטיה כלל, ובשבת דעלמא שרי 99. והיינו
 משום האי טעמא דאמרן דכיון דקא מפרש
 בברייתא דטעמא משום שרפת קדשים ממילא
 אדתי ודאי ההוא טעמא דגזרת הטי' דטעמא
 קלישתא הוא. ולא מוקי לה רבה למתני' בההוא
 טעמא אלא דלא אשכח טעמא אחרינא לאוקומי
 ביה למתני'. וכיון שכן ק"ל דבשבת דעלמא
 מדליקין בו, ואף על גב שדולקת והולכת בשבת
 מלאכה היא שנעשת מאליה ולא חיישינן לה
 וכרב חסדא דסבירא ליה הכין. וכתב רבינו
 הרב ז"ל 100 משום כך הכניסו בגמ' הך פיסקא
 דולא בשמן שריפה באמצע הל' חנוכה, משום
 דשייכא בהדלקת נר חנוכה בשבת לרבה.

[כד, א] ימים שאין בהם קרבן מוסף. כגון שני
 וחמישי של תעניות ומעמדות ה"ה לכל שאר
 ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים.

בעה"מ. הרמב"ן בחידושו והריטב"א. ועיין בפנ"י
 ובשפ"א. 98 בפרקין ה"א. אמר ר"ח זאת
 אומרת וכו'. 99 כ"כ גם תוס' לקמן כד, א בר"ה
 תניא. הרי"ף. ח"י הר"ן. המאירי. הח"י המיוחסים לר"ן,
 והריטב"א. וכ"כ מרכה"מ פ"ה מהל' שבת ה"ח,
 האר"ש שם ה"א והמראה פנים לירושלמי שם בדעת
 הרמב"ם שהשמיט הדין דאין מדליקין בשמן שריפה
 (וכן מבואר בפירוש המשניות כאן) דלא כתוס' ר"י ד
 והרי"ז שכתבו דלר"ח גם בכל שבת אסור בשמן
 שריפה. 100 רבינו יונה, ולא זכינו עדיין
 לפירושו למסכת שבת. ובדבריו מיושבת קושיית
 התוס' לקמן כד, א בר"ה איבעיא. ועיי' ברש"ש

בחידושו על הרי"ף דחה הר"ן ראייה זו והוכיח את
 שיטת הבה"ג. ושיטת הסמ"ג (עשין ל') והכלבו (סי'
 לד) בשם הרי"ף דהמדליק עצמו מקבל שבת בהדלקה
 אבל שאר בני הבית לא. וכתב רמ"א בסי' רסג סי'
 שכן המנהג. 93 בח"י כאן. ושיטת המרדכי (סוף
 פרקין) כבה"ג וכ"כ האו"ז ח"ב סי"א. וכ"כ בהג"מ
 (הל' שבת פ"ה סי' ר, ובהל' חנוכה פ"ד סי' ב) בשם
 ר' שמחה, מהר"ם והראב"יה. (אמנם אפשר שהם
 סוברים כסמ"ג שרק המדליק עצמו מקבל שבת
 בהדלקה), ועיין ב"י סי' רסג. 94 כגירסת כ"מ
 וכ"ז. ולפנינו: רבה. ועיין תוד"ה גזרה. 95 כד, ב.
 96 במדבר כה, י. 97 כ"כ גם תוס' בר"ה גזרה,

ספר

הלכות גדולות

על פי מהדורת ויניציה ש"ח ושאר דפוסים וכתבי-יד

עם

ציונים מראה מקומות מפתחות ומבוא

בתוספת

פירושים והגהות מגאוני ישראל

בן אריה — רבי זאב וואלף ליפקין מטלז

רד"ל — רבי דוד לוריא

רבי אברהם שמעון טרויב

רבי עזריאל הילדסהיימר

רבי יוסף זכריה שטרן

רבי ירוחם פישל פרלא

יו"ל לראשונה

על פי כתבי-יד ודפוסים

מכון אור המזרח

מכון ירושלים • תשנ"ב

76 (פסוק) והיכא דכעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת, ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבתא, דאי אדליק דשבת ברישא לאיתמר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה. ל

אמר רב הונא (שם) הרגיל בנר חנוכה הוויין לו בניים תלמידי חכמים. הוהיר במזוזה זוכה לדירה נאה, הוהיר בציצית זוכה למליתות נאות, הוהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין. דביתהו דרב יוסף מאחרא ומדלקא, אמר לה רב יוסף תנינא (שם) לא ימיש עמוד הענן יומם מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, סברה לאקדומי, אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר.

ומאן דמדליק ומאן דחאזי נר חנוכה מיחייבין לברוכי. מאי מברך אמר רב יהודה (שם) המדליק ביום ראשון מברך שלש והרואה מברך שתיים, מכאן ואילך המדליק מברך שתיים והרואה מברך אחת. מאי מברך, ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של חנוכה, ושעשה ניסים, ושהחיינו. היכן ציונו, רב אויבא אמר (דברים יז, יא) מלא תסור, רב נחמן בר יצחק אמר (שם לב, ט) משאל אביך ויגדך וגו'.

ומחייבין לאדכורי דחנוכה על הנסים בצלותא במודים, אבל בכרכת המזון אינו חייב, מאי מעמא, תפלה משום דחובה אבל בסעודה דרשות לא חייבוה רבנן, (שם כד) דאיבעיא להו מהו להזכיר דחנוכה בכרכת המזון כיון דחנוכה דרבנן היא לא מדכרינן, או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן, אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו חייב להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה. רב הונא בריה דרב יהושע איקלע לבי ריש גלותא, סבר לאדכורי בבונה ירושלים, א"ל רב ששת כתפילה, מה תפילה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה.

ואלמנה חייבת בנר חנוכה.

ישבת וראש חדש טבת שחל להיות בחנוכה, כד מצלי צלותא דמוספי מי צריך לאדכורי על הניסים או לא, כיון דתפילת מוספין שבת וראש חודש הוא ולא משום חנוכה לא צריך, או דילמא יום הוא שנתחייב בארבע תפילות, (שם כד) ת"ש דאמר רבי יהושע בן לוי יום הכיפורים שחל להיות בשבת המתפלל תפילת נעילה צריך להזכיר של שבת, יום הוא שנתחייב בארבע תפילות. ומאי שנא מדרבא דאמר רבא יום טוב שחל להיות בשבת, שלוח ציבור חיוור לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב, שאילמלא שבת אין שלוח ציבור יורד ערבית ביום טוב, נבי שבת לאו חובה היא, משום סכנה הוא דתקינן רבנן, אבל הכא חיובא הוא, ומזכיר על הנסים בין במוסף דשבת ובין במוסף של ראש חדש דיום הוא שנתחייב בארבע תפילות, וכן יום הכיפורים שחל להיות בשבת אמרינן ויכלו וקידושתא יוחתים מקדש השבת, והלכתא מדכרינן דחנוכה במוספין.

דאמר רב יהודה אמר שמואל (שם לה) כוכב אחד יום, שנים בין השמשות, שלשה לילה. אמר רבי יוסי בר אבין לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים.

פליקו להו הלכות חנוכה

הגהות הרא"ש פרויב

ד. פ' סו"ט ור"ן וטו"ע רס"ג ופ' סו"ט ור"ע. ה. כ"פ בשאלמות סכ"ו ור"ן דעת הר"ף, ולפלא שלא הזכיר בטו"ע דעת גאונים אלו, ועכ"מ פ"כ מהל' נרכות. ו. כשנן השאלמות פ"י כ"ו.

הגהות בן אריה

ג. פ' וקידושתא היינו נרכה אחת מעין שבע.
ד. הא דכתב הנה"ג זו נהלכות חנוכה, עיין חידושי הרשב"א
כפרק נמה מדליקין (כא): נד"ה הא דאמרינן מלאתה משמשקת החמה.

פירוש הרע"ז הי"ד מהיימר

ו. וכ"פ בטור ושו"ע סי' רסג ותרעט, אכן לפי תשובת הגאונים (שבה"ל סי' קפה) אין קבלת שבת חלויה בהדלקת הנר, וז"ל "ודאי אורח ארעא לאדלוקי דחנוכה ברישא וכי ולעולם כי מדליק של שבת לא מיתסר במלאכה אם יש שהתא כיום". (רעז"ה י"ט)

תרעמ א. טור נפש בעל הלכות גדולות [סימן ט עמוד קטז] ר"ן שנת י' א ד"ה ומתמרת; כ"י ד"ה נכב עק נראה מכתי המדרי עס רוח רעל [י] וקיים עס [נמוח] הדשן סימן קרן כיון דלי אפשר בענין אחר השיבא הכשר מלוח וכו':

תרפ א. טור [עמוד מלח] ומתמרת כיוון רע"ו: א"י עס עמוד קטר ד"ה ונחב לפירוש רש"י שנת קכ, כ ד"ה נפסקי רש"י:

כ. טור [עמוד מלח] למי פירוש ר"י [מחשבת שנת קכ, כ ד"ה פחת, כ"י שכל ה"ש עס פחת כו סימן ט] ה"ש הניי עס:

א (י) (והוא הדן נלח עלמנו מלך מוק, והיא דקנת אחורי הדלת, משום שמשפה רבי שמואל השיבא הר"מ מרוטונור, ש"ח דעם מרא: סימן מה כן ה"ה):

ג. עס נפש ר"מ מרוטונור [עס] נפש רבו ה"ר שמואל:

תרפא א. טור נפש הרופא למי:

ב. תרומת הדשן סימן ק"י:

ציונים לרפ"א

תרעמ א. תרומת הדשן סימן ק"ב:

תרפא א. דברי עצמו:

עשרת זקנים

תרעמ א. נר הנחה תחלה ואחר כך נר שבת. (עין הטעם בסיון). אבל ותוספת א' נכחו שאין הקבלה הלוח בהדלקתן, ויכול להדליק של שבת תחילה ואחר כך של חנוכה, כל זמן שלא קבלו שבת. ונראה דאף לרבי התוספות יש להדליק של חנוכה תחילה, רק שכתבו שיכול להדליק אחר כך. [וכן]. ועל כן העולם נהנה כן (כמו שכתבו כשרים). מכל מקום נראה לי דאם שבת להדליק עד שדלק בבתו נר של שבת, בכל מקום מותר להדליק נר של חנוכה, כי כדאי התוספות לסתור עליה בשעת הדחק, כיון דהדבריהם אין קבלת שבת תלוי בהדלקת [ועוד] שפי להדליק נר של שבת תחילה משום חידושו, וגם משום דנר של שבת מצוה לאקדושי ושל חנוכה מצוה לאחורי דבצוהה מסוף שיקנה, בכל שכן שבתו להדליק באם שבת להדליק ימות מורה עד

תרעמ א בערב שבת וכו'. ונדיענד אס הדליק של שנת ולא קיבל שנת נמחשבתו יכול להדליק אח"כ (לבוש). ונראה לי דנאשה המדלקת, כיון שהמנהג שמקבלת שנת נהדלקתה, כמו שכתוב סימן רס"ג סעיף י' [בהגה], אס כן לא תדליק שוב של חנוכה, אלא תאמר לאחר להדליק, עיין מה שכתבתי סוף סימן תרע"ו [ס"ק ד]: ב בעוד היום גדול, משום דלי אפשר בענין אחר חשוב הכשר מלוח (תרומת הדשן סימן קכ). ונראה לי דוקא אחר פלג המנחה, כמו שכתוב סימן תרע"ב [סעיף ג], וכן מוכח נב"ח [עס עמוד תרכב ד"ה מלוכה]:

תרפ א א צריך ליתן. היינו במקום שמהדליקין אצל פתח הבית:

תרפא א קודם הברכה. שמתחילין ללחח מן השבת, וכמעט לזקן והלחח מוכה י"ו, א' כתב שמדליקין קודם ויתן לך. ונראה לי דמי ששכת אמה מונחמו, יבדיל ואחר כך ידליק, דהא נהיגי עכשיו האנשים שלא להדליק [נר] קודם הנדלה שנחפלה, כמו שכתוב סימן רל"ט [סעיף י' בהגה] וסיק י"ו, אס כן אסור להדליק כיון שלא הברכה, ואף על גב שיכול לומר המכדיל כו', מכל מקום כיון שיש אומרים שלעולם מדליקין תחלה, (ו) אס כן נכחאי גוונא יש לעשות כוחייהו, ומכל מקום נצבור לא יעשה כן, רק יאמר המכדיל ודליק, ואחר כך יבדיל:

תרעמ ב. כ"ה סעיף א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

תרפ א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

תרפא א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

סימן תרעמ
ובו סעיף אחד:

א א [א] בערב שבת (א) מדליק (א) נר חנוכה תחלה (א) ואחר כך נר שבת: הנה [ב] ומנרך עליהם כמו בחול אף על פי שמדליק ב בעוד היום [ב] גדול [י]:

סימן תרפ
שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת, ובו ב' סעיפים:

א [א] בליל שבת א' א' צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח ב' בשביל הרוח א' שלא יבבה הנרות בשפותח את הדלת:

ב [ב] בערב שבת י אסור לקבוע הנרות י' ב' דלת עצמה אחורי הדלת י' [ג] ויש מי שמתיר: [בהגה] ועיין לעיל סימן רע"ו [סעיף א']:

סימן תרפא
אין מברלין בנר חנוכה במוצאי שבת, ובו ב' סעיפים:

א ב' במוצאי שבת אין מברלין א' בנר חנוכה שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו:

ב [א] מדליקין [י] נר חנוכה בבית הבנסת א (א) קודם הברכה: הנה [י] וכל עכן נכיתו שמדליק ואחר כך מכדיל שהרי כבר הברכה [י] נכית הבנסת:

נפרק כל התדיר [ונחיס פט, א] דתדיר קודם לאינו תדיר, וילף לה צריך להם לפהריק"ש

תרעמ ב. כ"ה סעיף א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

תרפ א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

תרפא א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

קבלה לשבת ואמכר עליה מלאכה, כן כתב בעל הלכות גדולות [סימן ט עמוד קטז]. והתוספות [י] חולקים וסבירא להו דלא נהאשה המדלקת נר שנת מקבלת שנת עליה ואלסורה נמלאכה, רק אחרים בני הבית עדיין מותרים, על כן [י] א"י שמדליק נר שנת ושכת להדליק של חנוכה אסור לו להדליק של חנוכה אחר כך, אלא יתן לאחר מנני ביתו להדליקם. ולא כלבוש שמתיר נדיענד כוה להדליק אחר כך כיון שלא קיבל בפירוש שנת:

תרפא (א) מדליקין נר חנוכה כו'. נכ"י הניח זה נפש תרומת הדשן סימן ט, ואח"כ הניח נפש הר"ד אגודרהס [עמוד רח] שיש שמדליקין אותם אחר שיבדיל על הטס, וכלן פסק בשו"ע כתרומת הדשן, וכתרומת הדשן כתב דנריו אחר שנמלא במנהגים [ומהר"ל הלחח מטה עמוד חו] כן, דעוסיין כ"י כדי לאחורי נאפוקי יומא דשבתא. ואני שמעתי שהר"ב מהר"ל מפראג עשה הלחח למעשה דעמא השניה להבדיל קודם, וכן כתב הוא ז"ל בספר [אור משע] [נר מלוח] [עמוד כ"ט] ע"ש. ונתתי את לבי לפענ"ד על זה, חס אשר העלימי נסיעחא דשמיל דשפיר יש למיעבד כן ולהקדוסי ההכדלה לנר חנוכה, דליחא נמשנה וילף לה

תרעמ (א) ואחר כך. וכנה הלכות, דמי שמדליק נדיענד על שנת תחלה ולא קבל שנת נמחשבתו, שיתוב להדליק אחר כך, ע"ש, [נמי] סיין אן, וט"ו חולק עליו, וכנה דלמי יטול להדליק, הויליל לרדין שיש מנהג פשוט שהאשה המדלקת נר שנת מקבלת שנת עליה ואסורה נמלאכה, רק אחרים בני בית עדיין מותרים, על כן א"י שמדליק נר שנת ושכת להדליק של חנוכה אסור לו להדליק של חנוכה אחר כך, אלא יתן לאחר מנני ביתו להדליקם, ע"ש. ונראה לי דנאשה המדלקת, כיון שהמנהג שמקבלת שנת נהדלקתה כמו שכתוב סימן רס"ג סעיף י' אס כן לטולי עלמא לא תדליק שוב של חנוכה, אלא תאמר לאחר להדליק, מ"א [עס] ע"ש. עיין עשרת זקנים: (ב) גדול. דוקא אחר פלג המנחה, כ"ח, [מ"א ס"ק כ]:

תרפא (א) קודם. וכמעט לזקן כתב שמדליקין קודם ויתן לך, [נמי] א"י, וכנה המ"א, דמי ששכת אמה מונחמו, יבדיל ואחר כך ידליק, דהא נהגו עכשיו האנשים שלא להדליק קודם הנדלה שנחפלה, כמו שכתוב סימן קכ. ונראה לי דוקא אחר פלג המנחה, וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

תרפא א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

תרפא א. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש. וי"ד ע"ש.

אגודת ישראל
בית ישראל
אגודת ישראל
בית ישראל

12

Isaac Tyrnau 15th

ספר המנהגים

לרבינו אייזיק טירנא

יוצא לאור על פי כתבי יד ודפוסים
עם שינויי נוסחאות, ציוני מקורות, הערות, מפתחות ומבוא

מאת

שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז

מכון ירושלים — תשל"ט

ערבית של שבת

או אומרים (כו) ופרום
 אומר (ויקרא כג, מד)
 (תהלים פא, דה) תקעו
 ביום הזה יכפר וכו'
 וא"ת 4) מ"ש [בשבת
 שוה, כגון יעלה ויבו
 בראשית שנאמר בו
 תורה דכ"ע (מודו) כי
 מנוחה בשבת ונאמר
 שיאמינו הכל שהוא ז'
 וכו'. ורגילין לסיים וי
 ותימה גדולה כי אינו
 ברגלים. ומצאתי כפי
 ישראל מקדישי שמך

3) נכת"י נ' הוספה : ש.
 12. 5) נכלל הדפוס

מהרי"ל בתשובה (סי'
 הנרות ומברך (מחידוש
 י"ב דהיינו שתי שעות
 (ראש השנה י, ב) שה'
 ויתר גדולים. וצריכין י
 (כו) 1 לפי שיש אגרת

הדברים לגבי גוי שידי
 יודע לאילו חידושים כו
 מכאן בספר מטה משה סי'
 סי' רס"ג סק"ו ובבאר
 במשנה ברורה.
 מהגאונים, וראה באוצר
 678. ועיין גם בדרשו
 (מהדרת לנגה) עמ' 41.
 (כו) 1 בד"ב נמצאת ה
 בצורה משובשת: "לפי
 בלילי שבתות". בשני
 בגליון. 2 אודות
 קי"ב-ג', ועיין בטור סי'

ספר המנהגים

ח

ומברכין אקבו"ן להדליק נרות או לכבוד שבת (ו) ב). ויחשוב בדעתו שלא לקבל
 שבת עד ברכו (ג). ונהגו הנשים להדליק, שהם כיבו נרו של עולם, ומי שאין לו
 אשה הוא ידליק בעצמו (ד).
 ויתפלל מנוחה חול, ואין נופלין בתהנון. קדיש שלם, ברכו מעריב וכו', עד ושמו

1) נד"י, ד"ה וד"י: כר או נרות של שבת; נד"י: כר של שבת או נרות לכבוד שבת, נכת"י נ':
 כר או נרות לכבוד שבת. 2) נכת"י נ' ונכלל הדפוסים: עד שיכית הכר מידו או עד נרכו.

הגהות המנהגים

4 רוקח (סי' מ"ה). כתב מהר"ש בשם מהר"ם ס"ל ג, כשיש חופה בע"ש ומאחרים בה עד
 אחר שקיעת החמה שוב אין להדליק נר שבת [כלל]. וא"כ אשה שאינה רוצה לקבל שבת
 לפני החופה או תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואח"כ בחשיכה תפרוש ידה על הנרות
 ותברך, או תאמר לגויה שתדליק אחר החופה והיא מברכת, עכ"ל. דבר זה תמוה דאפילו
 לר"ת: לא שייך ברכה בדלוקה ועומדת אח"כ יכבנה ויתזוור וידליקנה בפרק שני דשבת.
 וגם זה תמוה מה שהתיר לומר לגויה וכו', עיין בפסקי התוספות דשילהי במה מדליקין
 (סי' קל"ב) וז"ל: שלא לומר לגוי עם חשיכה הדלק הנרות, עכ"ל. וכן פירש"י במשנה
 סוף פרק במה מדליקין (לד, א ד"ה ספק חשיכה) דגזרו על השבות אף בין השמשות.
 אך אמרינן בעירובין (לב, ב) דלא גזרו אשבות בין השמשות. עיין במהרי"ו שהתיר
 בעוד יום גדול להדליק ואח"כ לפרוש ידיהם על הנרות ולברך כדי שתהא הברכה עובר
 לעשייתה כו', ומה שכתבת שנמצא בקובץ שמברכין על הנרות בשבת אחר יציאת הכ"נ
 לא שמיע לי כלומר לא ס"ל ולא מר בריה דרבינא חתום עליה, תשובות מהר"ם מינץ
 (סי' פ"ז). בקיץ יש לעשות נרות ארוכות שידליקו עד הלילה ואי לא היו ברכה לבטלה,
 מהרי"ו (בדינין והלכות סי' כ"ב) וכן להדיא בספר אגודה (שבת פ"ב סי' מ"ח) והביאו

ושמור). (ב) מכל הנוסחאות המלוינות כאן
 הונה נטור ונש"ע רק נוסח "נר של שבת". נפרי
 מנדים מסתפק אם לנרד על נרות כאשר מדליק כמה
 ירות. דעמו אינה נוטה לכך: הנוסח של "כבוד שבת"
 הינה נהגו"י נפ"ה והלכות שבת אות ח' ע"פ
 הירושלמי. מהגו של רבינו ירחל איסרלין היה לנרד.
 כן נחמר ע"י הלמודו נספרו לקט יוסר ה' 49. נוסחה
 זו של רבינו לנרד "לכבוד שבת" וכ"כ להלן בנהגו של פסח, נ"ע שאינה מוזכרת ללל יתר הפוסקים.
 גם מנזחר נרמז"ס ריש פ"ה השבת הדלקת נר לשבת הוא נכלל "עונג שבת" וזה ננוסף על "כבוד שבת"
 שיש נהלקת הנר כנונזחר שם נפ"ל סוף הל' ה', ע"ש. (ג) מקור הדיון ע"פ דברי מהר"ם כפי
 שהוצאו נחש"ד סי' ה', וראה שם נפ"ל סוף הל' ה', ע"ש. (ד) נחוק דיון ע"פ דברי מהר"ם כפי
 וראה גם בנזרון נשיו נהגו"י הנ"ל נחות ר' ועיין נטור סס וננ"י ונ"ת נד"ה וכהנ נה"ג, ונש"ע סי'
 וננו"כ. ולזה רנו גם נדרכי משה הארוך והוח נ' שנמנהגים שלנו כחז דיש לנהוג כדעת מהר"ם וע"ע
 נמרדכי נפ"נ דשבת סי' רנ"ה, וכן גם נחניח נפ"י הנ"ל (ד) נחוק זה נחאל נטור סס ע"פ המדרש
 (נראשית רנה סוף פר' ט"ז), ישי"ש שהניח גם טעם אחר ויהרונו"ס (נש"ע מונח רק הטעם של
 הרמז"ס, שם נפ"נ). הנוקוד להלקת האיש כאשר אין לי אשה, הוא ע"פ הנמרח נשבת כה, נ נוסח

Azulai, Mikhael den Eliyahu

16

המועדים

קושיות ותירוצים
בעניני
חנוכה

מנאי
מיכאל בן לאמור'ד אליהו אזולאי

אלעד
בסלו תשס"ז

לודנץ - נ.י.

קושיא לד

טע בענין האם צריך דין שליחות בהדלקת חבירו

רעק"א (בהגהות בסימן רס"ג ס"ה על המ"א ס"ק י"א) הביא ממהר"ם דאשה שלא הדליקה נרות שבת עד בין השמשות תאמר לעכו"ם להדליק והיא תברך. והקשה רעק"א דכיון דאין שליחות לעכו"ם הרי היא אינה מדלקת אם כן איך תברך. העולה מדברי רעק"א דלא שייך שיתייחס אל המחוייב במצוה זו אלא על ידי "שליחות".

וצ"ע דברי רעק"א מהא דכתב המ"א דאם אדם קיבל כבר שבת ועדיין לא הדליק נר חנוכה, יאמר לאחר להדליק נר חנוכה, ואל"כ דרעק"א דאחר קבלת שבת איך יאמר להדליק נר חנוכה, הרי יש לנו כלל בשליחות "כל מילי דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי", אם כן איך תתייחס הדלקה זו אליו.

תירוץ

מצאתי ישוב נכון בקובץ הערות (ס"י ע"ו אות י"ז) דיש שני מיני שליחות, היכא דבלא השליחות לא מהני המעשה (כגון קידושין וגיטושין), וצריך שהמשלח ימסור "כחו" להשליח, ובוה אמרינן דהיכא דאיהו לא מצי עביד וכו', אבל היכא דהשליח יכול לעשות בעצמו, אלא דצורך השליחות הוא "שיהא המעשה נחשב על המשלח", בזה ליתא להך כללא, דכל מילתא דאיהו לא מצי. ובוה מיושב היטב דעת רעק"א דהא הך נידון דחנוכה, כל צורך השליחות הוא, רק ש"יהא המעשה נחשב על המשלח", ובוה ליתא כלל לכללא דכל דאיהו לא מצי וכו'.
L

נפסק בשו"ע)

בני הביו

וצ"ע

שהמחוייב

אפילו במ

והגדול הו

נר חנוכה

החכם צבי תיו

משום

חנוכה ידלק בנ

לחינוך אינו בר

יש כאן הפצא

ברכה

המחבר פסק

מדלי

קושיא קנט

זמן הדלקת נרות במוצאי שבת

הט"ו (ריש סימן הרפ"א) כתב שהמנהג הוא שבבית מבדלין קודם שמדליקין נרות חנוכה.

וצ"ע דמאי שנא מספירת העומר וקריאת המגילה שמקדימין אותן קודם הבדלה, ואילו בחנוכה מקדימין להבדיל בבית קודם הדלקת נרות חנוכה.

תירוץ

ראיתי שתירצו דהטעם הוא משום שקריאת המגילה וכן ספירת העומר צריך לכתחילה שיהיו בציבור, ואסיפת ציבור מצויה רק קודם הבדלה, משא"כ הדלקת נר חנוכה שעושים בבית וא"צ לעשותה בציבור, לכן שפיר יכול להקדים להבדיל ואח"כ ידליק הנרות. וראיה לדבר שהרי בבית הכנסת מדליקין נרות חנוכה קודם הבדלה, דלפי האמור הטעם הוא כיון שהדלקת נרות שם צריך להיות בפני ציבור לכן מקדימין ההדלקה קודם הבדלה.

קושיא קס

76 הדלקת נרות חנוכה ושבת על ידי גוי

הרמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ד הלכה ט"ו) כתב נר חנוכה שהדליקו גוי לא עשה כלום עד שידליקנו מי שהוא חייב בהדלקה. ומשמע שאפילו אם צוה בעה"כ לגוי שידליק עבורו לא עשה כלום מפני שהגוי לאו בר חיובא.

ואלו לגבי נרות שב מהר"ם שאם האע שידליק והיא תכרך

וצ"ע מא חו לקיום מצות

י"ל שכדי לקיים ו שהנר ידלק בהדלקת הנר אלא אם יעשה מעשה נר חנוכה צריך ל ע"י מי שאינו בר

ההבדל בל

הרי"ף בשבת ו המדליק חנוכה חייב לכו

וצ"ע

ואלו לגבי נרות שבת כתבו המג"א (סימן רס"ג סק"א) ורעק"א כחידושו שם בשם מהר"ם שאם האשה לא הדליקה נרות שבת עד בין השמשות תאמר לגוי שידליק והיא תברך.

ףצ"ע מאי שנא נר חנוכה מנר שבת, דמאחר שהגוי אינו בר חיובא ואין שליחות לגוי איך יתייחס הנר שהודלק ע"י הגוי לקיום מצות הדלקת נר שבת.

תירוץ

י"ל שכדי לקיים מצות נר שבת א"צ לעשות "מעשה הדלקה", ואף אם יגרום שהנר ידלק מאליו מקיים מצות נר שבת, כיון שכל עיקר המצוה אינה בהדלקת הנר אלא במה שמכבד את השבת ויש אור נר שהודלק מכוחו, ואפילו אם יעשה מעשה שהאור ידלק ע"י קוף יקיים את המצוה, אבל לקיום מצות נר חנוכה צריך לכאורה שיעשה "מעשה הדלקה", ולכן אם ההדלקה נעשית ע"י מי שאינו בר חיובא אינה נחשבת הדלקה. L

קושיא קסא

ההבדל בלשון בין ברכת שעשה נסים לברכת להדליק

הרי"ף בשבת (דף י" ע"א מדפי הרי"ף) כתב, אמר רב חייא בר אשי אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך, ור' ירמיה בר אבא אמר הרואה נר חנוכה חייב לברך.

ףצ"ע בדברי הרי"ף אמאי שינה בלשונו שלגבי המדליק כתב "צריך" לברך, ואלו לגבי הרואה כתב "חייב" לברך.

ספר

קובץ הערות

למסכת יבמות

מאת הגאון הקדוש מופת הדור והדרו

רבי אלחנן בונם ווסרמן זצוקלה"ה הי"ד

בהר"ר נפתלי בינוש זצ"ל

ר"מ דישיבת אהל תורה דברנוויטש

אשר עלתה למתיבתא דרביקא בשנות הרמ"ט תש"א-תש"ה לאלף הששי

ובראשו

ספר

שו"ת הרשב"א

למס' יבמות

מלוקטים מתוך ספרי השו"ת

הוגהו על ידי

רבינו אלעזר שמחה ווסרמן זצ"ל

בן הגאון הקדוש רבי אלחנן בונם זצוקלה"ה הי"ד

יר"ל ע"ו

ישיבת אור אלחנן

מכון אהל תורה

ירושלים

תשס"ג

פחות משנים, לקיום הדבר, והמקדש בלא עדים לא חלו הקידושין כלל וקידושין ט"ה ע"ב, ומ"מ צ"ל שזינמה, דהוי גם כן דשז"ע, אין צריך עדים לקיום הדבר, אלא גם אם זינמה בלא עדים נאסרת, משום דהאיסור חל ממילא בעל כרחיה, כמ"ש תוס' קידושין (ס"ו ע"א וד"ה אחר) (ומזה ז"ע דעת הסוברים¹ דיבוס צריך עדים לקיום הדבר):²

(ה) ולפי"ז יש להסתפק בחלינה, אם האדם הוא המחיר, כמו בגירושין, או שהמעשה בעצמה מחרת, אם נעשית בזונת שניהם כדינה. ויש להביא ראיה מפורשת לספק זה, מהא דאיתא פ' המדיר (כתובות ע"ד ע"א) דטעמא דלא מהני תנאי בחלינה, הוא משום דלא דמי לתנאי צ"ג וצ"ר, דאיתא בשליחות, הא אי לאו האי טעמא היה מועיל תנאי בחלינה, ומוכח להדיא שהאדם הוא המחיר בחלינה, דאל"כ לא שייך תנאי כלל בחלינה, כמו דלא שייך בשחיטה. אבל קשה, דעל כרחק ז"ל דטעמא דאמרין דבחלינה האדם הוא המחיר, הוא משום דבעינן כונת שניהם להחיר, א"כ בשחיטת קדשים לנריך ג"כ כונה להחיר וחולין לא ע"ב, ג"כ השוחט הוא המחיר, א"כ יועיל תנאי בשחיטת קדשים, דהתם ליכא טעמא דחלינה, דהא איתא בשליחות, ויכול לשחוט את הקרבן ע"מ שירדו גשמים, וזה חידוש גדול שלא שמענו. ועוד דיועיל שיר בחלינה ובשחיטת קדשים, לומר חוץ מפלוני, דשיר לא ילפינן מצ"ג וצ"ר, והוא דבר זר מאד:

(ו) והנה צ"ל דלא מהני שליחות בחלינה, לא נחפרש בגמ' הטעם. ואין לומר משום דהוי מידי דממילא, דבעינן מעל רגלו, ורגל שלוחו אינו רגלו, דזה אינו, דהא גם בגט כתיב ונתן בידה, ויד שלוחה אינה ידה, אלא ז"ל דלא בעינן אלא יד של מי שעושה הגירושין, וכיון דהוא שליח האשה לעשות הגירושין סגי בידו, ולא צריך ידה אלא בשעה שהיא עצמה עושה הגירושין, ה"נ צ"ל דכתיב רגלו, היינו רגל של החולץ, וכשהשליח חולץ סגי ברגלו. ועוד דמועיל שליחות להיבמה, דזה אינו מידי דממילא כלל:

(ז) ונראה דיש שני מיני שליחות: (א) היכא דבלא השליחות אין המעשה כלום, כמו בשליח לגרש, דאין אדם מגרש אשת חבירו, או בשליח למכור, דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו בלא שליחות. (ב) היכא דגוף המעשה א"ל שליחות, כגון בשליחות לדבר עזירה, דהשליחות היא לענין שמהא המעשה נחשבת על המשלח. ובאופן הראשון, דבלא שליחות לא חלה המעשה כלל, דדוקא הבעלים יש להן הכח לפעול חלות הדין ולא אחר, אלא דכשהוא עושה שליח, הוא מוסר כמו להשליח, וזה אינו שייך אלא היכא שהאדם הוא הפועל את חלות הדין, אבל היכא שהדין חל מאליו ע"י המעשה, לא שייך לומר שימסור כמו להשליח, דגם הוא בעצמו אין

לו כח להחיר או לאסור. ולדוגמא, בגירושין, שהבעל הוא המחיר, יוכל למסור כמו להשליח להחיר, אבל בחלינה, אם נאמר דהמעשה היא המחרת, א"כ אין להיבס כח להחיר, ולא יוכל למסור כח ההיבס להשליח, דמילתא דאיהו לא מצי וכו', והמעשה אינה מחרת אלא אם נעשית ע"י היבס והיבמה, ולזה לא מהני שליחות, לומר שהשליח הוא היבס, וכמו דכהן לא מצי משוי שליח לזר לעבוד, שיהא ככהן, דזה הוי מידי דממילא, ומשו"ה לא מהני שליחות בחלינה, כיון דאין היבס המחיר. ומה"ט גופא לא מהני תנאי בחלינה, דלאו כל כמיניה להטיל תנאי בהיחיר הנעשה ממילא ע"י המעשה, ולא מכחו. וא"כ גם שיר, אינו מועיל מה"ט גופא. ותו ל"ק משחיטת קדשים, דגם שם השחיטה בעצמה מחרת ולא שייך תנאי. והא דמהני שליחות בשחיטת קדשים וקידושין ח"א ע"ב, ז"ל דלהכשר השחיטה לא בעינן שליחות, וגם בלא שליחות השחיטה כשרה — וכן משמע בפסחים (ע"א ע"ב) במשנה, תאמר בפסח שאין לו קצבה, עיי"ש בפירש"י וד"ה תאמר (אלא שאין זה צורך, עיין ברש"א ור"ן [נדרים ל"ו ע"א] גבי הא דפריך מכהנים שפיגלו) — ואין צריך להשליחות אלא שמהא המעשה נחשבת על המשלח, אבל אין השליחות להחיר כמו בשליחות בגירושין, ומשו"ה לא מהני צה תנאי, כמו בחלינה, דכיון דההיבס חל מאליו, לא שייך להטיל תנאי בחלות ההיבס: L

(ח) וזה נראה שהיא דעת הרמב"ם, שלא הביא כלל בדיני תנאים דבעינן איתא בשליחות. ולפירוש זה לא קשיא מה שהקשו בתוס' ונוי י"א ע"א ד"ה דהוי והרמב"ן [ב"ב קכ"ו ע"ב] למה מועיל תנאי בזמירות, הא ליכא בשליחות, דבזמירות האדם הוא עושה חלות הזמירות כמו בהקדש, וע"כ מהני תנאי. אלא דקשה לזה לשון הגמ' פ' המדיר וכתובות ע"ד ע"א) מכדי כל תנאי מהיכא גמרין ליה מתנאי צ"ג וצ"ר, ולפירוש זה אינו צריך כלל לטעמא דלא דמי לתנאי צ"ג וצ"ר. ועוד דפריך שם, והרי ביאה דאי אפשר ע"י שליח ומהני צה תנאי, ולפי ה"ל ליכא קושיא מציאה, דהא גם קידושי ביאה חלין מכח האדם, כמו קידושי כסף ושטר. ושמה י"ל, דס"ד דמקשה, דקידושי ביאה אינן דומין לקידושי כסף ושטר, שהרי מצינו דגם קודם מתן תורה, שלא היו קנייני אישות, מ"מ נעשית אשתו ע"י ביאה, כמ"ש הרמב"ם ריש הל' אישות ופ"א ה"א, וכן עכשיו צבני נת, והיה ס"ד דמקשה, דקידושי ביאה אינן בתורת קנין, אלא שממילא נעשית אשתו ע"י שנהוג צה מנהג אישות. ולזה משני בגמ', דאיתקוש הוויית להדדי, והיינו דניתנה תורה ונתחדשה הלכה דגם קידושי ביאה הן בתורת קנין, כמו כסף ושטר, וגם הן חלין מכח האדם המקדש ולא ממילא דס"ד, ומשו"ה שייך צהן תנאי. ותמישב צזה קושיית הגרעק"א דחידושו [שם], דמאי משני דאיתקוש הוויית

א עיין דמ"א אהע"ז ס"י קס"ז ס"ב. ב עיין קוב"ש קידושין אות צ"א. ג עיין לעיל ס"י ע"ד סוף אות ג. ד עיין קוב"ש פסחים אות כ"ט

קונמות. אצל לשיטה אחרת, דהא דאינו יכול לבטל גט, דהוי כמו מעות, [ו]אין צריך לטעמא דלא אחי דיבור ומבטל מעשה, אפשר דה"ה צ"ח אין צריך לטעמא דלא אחי וכו', אלא כיון שהוכשרה הס"ח מאליה, לא שייך ציטול כלל. ומ"מ אינו מוכרת, דאפשר דס"ח שאני מגט, דלריך לקדש את האותיות, וא"כ צריך להטעם דלא אחי דיבור וכו' (ומאינו צ"ח הקומץ ומנחות ל"ד ע"ב): ולמ"ד הזמנה מילתא, דאתני עליהו מעיקרא. אלא דהתם הטעם משום דכה"ג אינה הזמנה):

(טו) וב"ש למעלה לדעת הרמב"ם, דהא דלא מהני תנאי בחליה, הטעם הוא משום דההיתר חל מעצמו ולא מכח האדם, ולפי"ז לאו כלל הוא לכל דבר שא"ל לעשותו ע"י שליח, שלא יועיל בו תנאי. אמנם מדברי תוס' פ"ק דנויר והרמב"ן פ' יש נוטלין, שהקשו דלא יועיל תנאי בזמירות משום דליחא בשליחות, מוכח שהם מפרשים הטעם כלשון הגמ', דהוא משום דבעינן דומיא דתנאי צ"ג וצ"ר, הא בלאו האי טעמא היה מועיל תנאי בחליה, וא"כ מוכח להדיא דהיתר החליה הוא מכח האדם ולא ממילא, וא"כ יועיל שיעור בחליה. וגם לא נתברר הטעם אמאי לא מהני שליחות בחליה. והרא"ש כתב בפרק מצות חליה (ט"ו ט"ז) משום דבעינן וחלצה נעלו מעל רגלו. והדברים סתומין. והא דלא מנינו תנאי בשחיטת קדשים, אף דליחא בשליחות, י"ל כנ"ל, דהתם ההיתר הוא ממילא ע"י המעשה, ואינה דומה לחליה בזה. אלא דלריך טעם למה, דהא בשניהם צריך כונה להיתר, כמ"ש תוס' פ"ב דחולין (ל"א) וצ"ע:

7 (י) ובפ"ק דקידושין וב"ב ע"ב איבעיא להו, הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו או שלוחי דידן, ופשטויה מהא דמי איכא מידי דליהו לא מני עביד וכו', והקשו בתוס' וד"ה דאחרו דבנדריים לא איפשיטא הבעיה, ואמאי לא פשטויה מהא דמי איכא מידי וכו'. ובפ"ק דיומא (י"ט ע"ב וד"ה חיו) תירלו, דלעולם פשיטא להו דהוי שלוחי דרחמנא, אלא דמיבעי להו דילמא הוי נמי קנת שלוחי דידן עיי"ש. וצריך ביאור, דמ"מ תיקשי מי איכא מידי וכו' גם בקנת השליחות. וי"ל לפי המבואר למעלה (אות ז') דיש שני מיני שליחות עיי"ש, היכא דבלא השליחות לא מהני המעשה וצריך שהמשלח ימסור כחו להשליח, ובה אמרינן דהיכא דליהו לא מני עביד וכו', אלא היכא דהשליח יכול לעשות בעצמו, אלא דצורך השליחות הוא שיהא המעשה נחשב על המשלח, בזה ליחא להך כלל דכל מילתא דליהו לא מני וכו', וזוהי כונת תוס', דאי אמרינן שלוחי דידן דוקא ולא שלוחי דרחמנא כלל, אז השליחות צריכה להכשר העבודה, דאם יקריב הכהן בלא שליחות הבעלים, הקרבן

כיון שהדיבור הראשון לא נעקר למפרע, וא"כ נכתב לשמה כהלכתו, מאיזה טעם יופסל מכאן ולהבא. וי"ל דהא דלריך כתיבה לשמה, הכונה שיהא הגט מיוחד לשם גירושין, אלא דבעינן שיעשה היחוד הזה בשעת כתיבה עד שעת ולחור שנכתב לא יועיל היחוד לשם גירושין, דאין הקדש לגט, ובמה שכתב לשמה נעשה הגט מיוחד לגירושין אשה זאת עד שעת גירושין, ואם יבטל היחוד לשם גירושין מכאן ולהבא, פסול לגרש בו, אף דלא נעקר היחוד למפרע, דהיחוד שנעשה ע"י הכתיבה לשמה, צריך שיהא קיים עד שעת הגירושין:

(יד) עב"פ מדברי תוס' ר"פ האומר מוכח, דהכשר הגט חל מאליו, כמו שנבאר למעלה לענין חליה, דאין היבס המהיר, ומה"ט לא מהני שליחות בחליה, דאינו יכול למסור להשליח כח להחיר כיון דגם היבס בעצמו אין לו הכח הזה, וה"ה בגט לשיטה זאת. וזהו כונת תוס' ישנים, דאי נימא דוכתב אבעל קאי, לא תועיל שליחות בכתיבת גט, כמו בחליה, א"כ מי שידיו קטועות א"ל לו לגרש אשתו, ועל כרחק מוכח דוכתב לא אבעל קאי אלא אקופר, אבל בנתינה, אפילו מי שידיו קטועות יוכל לעשות שליח לגרש ולמסור כחו להשליח, דחלות הגירושין הוא מכח הבעל. וכן מבואר לשיטה זו הטעם, אהא דקטן כשר לכחוב גט כשגדול עומד על גביו, אף דכל מקום אין מעשה קטן כלום אפילו גדול עומד על גביו, דהיינו דוקא היכא דחלות הדין הוא ע"י כח האדם, בזה אין כח למעשה קטן לפעול חלות דינים, אבל בכתיבת גט לשמה, דההכשר חל מאליו אם נכתב לשמה, מהני גדול עומד על גביו ומלמדו לכיון לשמה. והרמב"ם דסובר דההכשר הוא ע"י האדם הכותב, סובר ג"כ וגירושין פ"ג ה"ח דלא מהני גדול עומד על גביו אלא בטופס ולא בתורף. ותוס' דס"ל וגטין כ"ב ע"ב ד"ה והא דמהני גדול עומד ע"ג בכתיבת גט, אפשר דאולי לשיטתם צ"ח האומר, דההכשר הוא ע"י מעשה בעצמה ולא מכח האדם:

(טו) ונראה דמחלוקת זו נגט, שייכא ג"כ בשאר דברים הצריכין לשמה, כגון בכתיבת ס"ח. דבתוס' ריש השולח ור"ב ע"ב ד"ה רב ששחן מבואר, דהא דאינו יכול לבטל ספר תורה לאחר הכתיבה, הוא משום דהוי מעשה, ולא אחי דיבור ומבטל מעשה. ולפי"ז יכול להטיל תנאי בכתיבת ס"ח, שאם יתקיים התנאי תהא הס"ח כשירה, ואם לאו תהא פסולה, וכן אפשר להחנות בשעת הכתיבה שלא תהא כשירה אלא לאחר ל' יום, כמו שיכול לאמר הרי זה הקדש לאחר ל' יום. וכדעת זו נראה מדברי הראב"ד, הובא ברשב"א רפ"ב דנדריים וי"ד ע"ב, דקדושת האותיות שבס"ח היא דבר הנדור (ויכול) [ויכול] להחפיק בהן